

Unitatea 1:
Înțelegerea
Antreprenoriatului în ICC

Tema 1.1.
Politici și Colaborări
Trans-sectoriale în ICC.

Autor(i):

Prof. Dr Ira Prodanov

Prof. Dr Olivera Gracanin

Instituție (instituții):

UNS, Serbia

Cofinanțat prin
programul Erasmus+
al Uniunii Europene

Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru realizarea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului, care reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi considerată responsabilă pentru orice utilizare care ar putea fi dată informațiilor conținute în aceasta. Număr de proiect: 2020-1-BG01-KA203-079193.

Acest material face parte din formarea pentru programul de studii "Management și antreprenoriat în industriile culturale și creative" pentru cursanții adulți care au absolvit învățământ vocațional și/sau superior în studii de afaceri și economice (AE) care are 5 teme în total. Acesta a fost elaborat în cadrul parteneriatului strategic Erasmus+ " *FENICE - Promovarea antreprenoriatului și inovării în industriile culturale și creative prin educație interdisciplinară*".

Cuprinsul cursului de formare pe scurt:

Programul FENICE

Unitatea 1: Înțelegerea Antreprenoriatului în ICC

Tema 1.1. Politici și Colaborări Trans-sectoriale în ICC.

Tema 1.2. Creativitate, Inovare și Conținut Cultural. Proprietate Intelectuală.

Tema 1.3. Media noi, Tehnologii Creative și Mediu Digital. Marketing Digital.

Unitatea 2: Practică antreprenorială – Modelarea unei întreprinderi de ICC

Tema 2.1. Modele de afaceri și management, Managementul schimbării.

Tema 2.2. Finanțare. Oportunități și Riscuri.

Puteți găsi mai multe informații pe pagina de pornire: <http://www.fenice-project.eu>

Declarație privind drepturile de autor:

Această lucrare este licențiată sub licența internațională Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0. Puteți:

- să dați mai departe — să copiați și să redistribuiți materialul în orice mediu sau format
- să adaptați — să remixați, să transformați și să construiți pe baza acestui material

în condițiile următoare:

- Attribution (atribuire) — Trebuie să acordați creditul corespunzător, să furnizați un link către licență și să indicați dacă s-au făcut modificări. Puteți face asta în orice mod rezonabil, dar nu în vreun mod care să sugereze că licențiatorul vă aprobă pe dumneavoastră sau utilizarea dumneavoastră.
- NonCommercial (noncomercial) — Nu puteți utiliza materialul în scopuri comerciale.
- ShareAlike (distribuire în condiții identice) — Dacă remixați, transformați sau construiți pe baza materialului, trebuie să distribuiți contribuțiile dumneavoastră sub aceeași licență ca și originalul.

1. Prezentarea generală a TEMEI

Punctul de plecare al temei intitulate **Politici și Colaborări Trans-sectoriale în ICC** este definirea termenilor "cultură", "politică culturală" și "instituție". Aceasta va da mărturie despre structura complexă a semnificațiilor acestora, despre antagonismele din ele, dar și despre legăturile lor cauzale. Toate acestea vor conduce la teza că politicile culturale - aspectele lor instituționale, administrative și operaționale - stau la baza creării instituțiilor care reprezintă ICC, că aceste instituții reprezintă puterea (brațul) extinsă a acestora" și că toate acestea apar împreună ca părți ale aceleiași unități. Se subliniază legătura dintre ICC și celelalte sectoare ale economiei.

2. Rezumatul TEMEI

Cultură. Politică și instituții culturale. Semnificația termenului.

Într-un Mic dicționar de filosofie din 1736, răul este descris ca fiind lupta pentru discordie și distrugere¹.
Din obișnuință, cultura o considerăm de partea opusă.
(S. Beljanski)

Din obișnuință, privim cultura într-un context pozitiv. Ne referim la ea ca la ceva pozitiv, plăcut, avansat. Chiar și atunci când vorbim despre "decăderea culturii" sau despre "ciocnirea culturilor", tot nu folosim termenul de "non-cultură". Să-l luăm ca exemplu pe Petar. El este "cultivat" pentru că este citit, cunoaște regulile de etichetă dintr-o anumită societate, cunoaște codurile vestimentare pentru diferite ocazii, știe cum să aleagă ce concert sau expoziție vrea să viziteze. Cu toate acestea, ceva nu prea funcționează chiar în însăși folosirea acestui termen colocvial "cultivat", iar dacă intrăm în analiza fiecăruia dintre aceste "aspecte" culturale ale "prietenului nostru cultivat", devine clar cât de critic poate deveni fiecare dintre aceste aspecte. Dacă Petar este un om cultivat care este și "bine citit", ce anume citește el? Dacă el este conștient de regulile de etichetă dintr-o societate, la ce societate anume se referă acestea? Dacă este conștient de codurile vestimentare pentru fiecare ocazie, în ce parte a lumii (în ce - cultură!?) dă dovadă de această "conștiință"? Și așa mai departe. După cum se poate observa, am folosit aici exemplele cele mai generale pentru a relativiza înțelegerea pozitivistă a conceptului de cultură prin simpla transpunere a aspectelor sale la nivel global, pentru a concluziona că decizia finală cu privire la cât de "cultivat" este cineva (sau cât de "cultural" este), este, de obicei, determinată de mai mulți factori, cum ar fi țara, societatea și - nu în ultimul rând - individul.

¹ *Definitiones Philosophicae, AR. D. Joanne Thierry, 1736, p. 82.*

Pentru ca o societate să ajungă la un fel de “acord” asupra termenului de cultură, se creează politici culturale “ –sisteme juridice, măsuri de reglementare, fluxuri de acțiune și finanțare a priorităților într-un anumit domeniu” (Vukanović 2011:2). Exemplul menționat mai sus cu Petar arată că în fiecare societate există anumite “reguli” ale culturii, iar sarcina politicilor culturale este de a monitoriza schimbările la nivel local și global, străduindu-se să răspundă nevoilor culturale ale cetățenilor. Până de curând, țările europene au încercat din greu să își echilibreze politicile culturale. Acest proces se desfășura și la nivel global. Cu toate acestea, s-a observat că, pe lângă necesitatea de a găsi politici culturale “transversale”, era necesar să se lucreze și la conservarea valorilor culturale locale, deoarece acestea au început să fie marginalizate sub presiunea globalizării. Astăzi, politicile culturale din Europa se bazează pe ideea de a păstra cultura locală, respectând în același timp cultura Celuilalt. Ceea ce contribuie la acest lucru este faptul că o persoană rareori reprezintă o singură cultură, deoarece, trecând prin viață, devine o ființă cu adevărat multiculturală. În funcție de locul de muncă, de mediu, de casă, el/ea poate accepta anumite aspecte ale noii culturi, păstrându-le în același timp pe celelalte. De asemenea, politicile culturale sunt puternic influențate de istorie, deoarece unele atitudini culturale dispar, în timp ce altele apar. Cel mai dramatic exemplu în acest sens este atitudinea partidelor de dreapta înainte de începerea celui de-al Doilea Război Mondial în Europa, care considerau operele expresioniștilor ca fiind “neatrăgătoare”, în timp ce astăzi le admirăm. Acest exemplu extrem dovedește că criteriile de definire pozitivă a “culturii” și a “culturalului” sunt, în primul rând, în mâinile celor care gestionează cultura și care sunt cel mai adesea responsabili de finanțarea acesteia.

Complexitatea termenului de cultură nu ne ajută să îl definim. Cultura poate fi semănată pe câmp, iar o persoană nu numai că poate fi cultă, dar poate proveni “dintr-o cultură” - o zonă geografică locuită de un grup de oameni care cultivă o limbă și obiceiuri similare. Într-un sens mai restrâns, cultura este, de obicei, foarte general considerată ca fiind “domeniul valorilor umane, în care rasa umană, ridicându-se deasupra luptei pentru supraviețuire, reduce agresivitatea, violența și mizeria și construiește și edifică o lume mai nobilă, mai înaltă decât lumea civilizației obișnuite” (Beljanski 2011:45). Cu toate acestea, încă din anii 1970, Marcuse, Huizinga, Fichte și mulți alți filosofi și sociologi au subliniat dihotomiile culturii, părțile sale luminoase, dar și părțile sale întunecate, zonele și spațiile neclare care pot fi descrise prin cuvinte negative care, în același timp, dezvăluie consecințele potențiale ale unei astfel de “culturi rele”. De-a lungul timpului, s-a format opinia conform căreia cultura este plină de elemente contradictorii și, prin urmare, conține atât acțiuni umane bune, cât și rele. Prin urmare, predominanța completă a răului asupra binelui într-o cultură nu semnifică sfârșitul acesteia, ci pur și simplu starea actuală a lucrurilor. În cele din urmă, există, de asemenea, o anumită viziune obiectivă asupra culturii, care o descrie ca fiind “un puzzle fără coordonate, alcătuit din diverse invenții care scapă categorisirii și evaluării” (Beljanski 2011:46). Există, bineînțeles, problema definirii culturii “elitiste” și “populiste”. Membrii Școlii de gânditori de la Frankfurt, în frunte cu Adorno, au declarat cultura care se bazează pe producția de masă drept kitsch. Atât Nikolaj Berdajev (1990), cât și Thomas Stern Eliot (1967) au considerat că își pierde valoarea cultura pe măsură ce se democratizează. Contrar acestui punct de vedere,

culturiștii englezi, Hall, Fiske și Williams, se opun viziunii elitiste asupra culturii, încercând să sublinieze valorile *culturii populare*...

Definiții ale culturii

Diversitatea culturală nu mai este doar un dat al condiției umane ci a devenit o meta-narațiune normativă împărtășită la nivel global. (Yudhishthir Raj Isar 2009:61)

În ultimele decenii, s-a întâmplat adesea ca diferite țări europene să definească oficial cultura în mod destul de diferit în scrierile lor. Cu toate acestea, definiția stabilită ca definiție **generală** la Conferința interguvernamentală privind politicile culturale din 1998 este foarte cuprinzătoare și implică: "Cultura include, într-un sens mai larg, ansamblul, forma și tipul tuturor realizărilor oamenilor și ale omenirii, care pătrunde în orice activitate și existență umană. Cultura încorporează valorile recunoscute social, toleranța, orientarea externă și internă, credințele, spiritul creativ și interesele indivizilor și ale societății. Limba, folclorul, obiceiurile, ritualurile, tradițiile, procesul de cunoaștere și educație, diversitatea și interesul față de alte culturi, precum și produsul contemporan al muncii creative reprezintă baza pentru conservarea și dezvoltarea culturii. Într-un sens mai restrâns, cultura este arta, arhitectura, muzica, expresiile literare și alte expresii creative"² (a se vedea: <https://www.culturalpolicies.net/> Compendiu de politică culturală). Din momentul în care a fost stabilită definiția și până în prezent, atitudinile față de definirea culturii s-au schimbat. Franța vede cultura în sens foarte larg și dedică politicile culturale "protejării și dezvoltării tuturor fațetelor patrimoniului cultural, încurajării creației artistice și a altor creații, precum și promovării dezvoltării formării și activităților artistice" (Articolul 1 din Decretul din 15 mai 2002, din Compendiul de politică culturală: Profil de țară: Franța 2007, p. 8, citat conform Vukadinović 2011:6). Pe de altă parte, Germania și Marea Britanie nu au o definiție oficială a culturii, deoarece se consideră societăți multiculturale care cultivă numeroase limbi, obiceiuri, etc. În Portugalia, cultura este descrisă ca fiind "un element indispensabil pentru dezvoltarea capacităților intelectuale și a calității vieții, important ca factor de cetățenie și un instrument-cheie pentru o înțelegere critică și cunoașterea lumii reale" (a se vedea: <http://www.portaldacultura.gov.pt/ministeriocultura>). Este interesant faptul că în această definiție există un termen "înțelegere critică" care evidențiază cultura ca un conținut captivant. În Bulgaria, cultura este văzută ca un patrimoniu cultural, artele vizuale, artele spectacolului, cărțile, lectura și bibliotecile, artele amatorilor, audio-viziunea și mass-media, drepturile de autor și artele conexe, patrimoniul cultural internațional și educația (compendiu politica culturală și tendințele <https://www.culturalpolicies.net/database/search-by-country/country-profile/?id=6> vizitat la 23 martie 2022). În Serbia, nu există o definiție oficială a culturii, dar termenul este determinat pe baza a trei aspecte: termenul include 1) descrierea zonelor de care se ocupă

² Compendiu politica culturală și tendințele https://www.culturalpolicies.net/wp-content/uploads/pdf_full/latvia/Full-country-profile_Latvia.pdf pristupljeno 24. 3. 2022

Ministerul Culturii (crearea și punerea în aplicare a politicilor, rețeaua de instituții și organizații, proiecte, patrimoniul cultural, etc.). Într-un sens oarecum mai larg, cultura include 2) educația în domeniul artei, cercetarea în domeniul culturii și al turismului artistic și cultural. În cele din urmă, cea mai largă definiție a culturii include 3) stiluri de viață, valori și viziuni ale unei societăți multietnice din Serbia (Vukanović 2011: 7).

Practica complexă de definire a conceptului de cultură într-o anumită măsură facilitează definirea conceptului de politică culturală³, pur și simplu pentru că ajută la poziționarea termenului de cultură într-un domeniu de acțiune clar definit pe care trebuie să îl luăm în considerare. Politica culturală este înțeleasă ca fiind “politica practică publică în domeniul culturii, artei și mass-mediei” (Đukić 2010: 24). Politica culturală contemporană include reglementarea conștientă a interesului public în domeniul culturii, inclusiv luarea deciziilor cu privire la toate aspectele legate de dezvoltarea culturală a unei societăți. Politica culturală se axează, de obicei, pe trei sarcini de bază: “1) conservarea patrimoniului cultural și a identității culturale; 2) dezvoltarea creației artistice contemporane; 3) încurajarea disponibilității bunurilor culturale și participării cetățenilor la evenimente culturale. (Dragičević Šešić 2011: 35). Potrivit UNESCO, termenul de politică culturală se referă la: a) “totalitatea intervențiilor intenționate sau absența intervențiilor din partea statului sau a organismelor sale, în special cele care au ca scop să răspundă la anumite nevoi culturale prin folosirea optimă a resurselor fizice și umane de care dispune societatea la un moment dat; b) trebuie stabilite anumite criterii de gestionare a dezvoltării culturale, iar cultura trebuie să fie legată de dezvoltarea personală a indivizilor, precum și cu dezvoltarea socială și economică a societății. Ca și alte politici publice, politica culturală este modelată în diferite moduri. Modelul care se aplică depinde de situația generală din țară și de modul în care este definită cultura la nivel național. Majoritatea dezbaterilor privind politicile publice (iar politica culturală nu face excepție) sunt legate de propunerile de reglementare și de distribuirea fondurilor. Motivul pentru aceasta este că legile și finanțele sunt cele mai importante instrumente pentru punerea în aplicare a politicilor publice (culturale), iar acestea sunt puse în aplicare de reprezentanții ministerelor relevante” (Vukanović 2011:3).

³ Trebuie să precizăm că Kevin Robins chiar la începutul lucrării sale *Politica Culturală și Politicile Culturale în secolul al XXI-lea*, 2016, 1, distinge “politica culturală” de “politicile culturale”, subliniind că “politicile” se axează în principal pe creația artistică, în timp ce “politicile culturale” se ocupă și de o gamă largă de activități, dar activitățile lor, desigur, încă coincid ([PDF Cultural Policy and Cultural Politics in the Twenty-First Century \(researchgate.net\)](#)) (Pe baza acestei distincții, facem o anumită diferențiere între “politica culturală” și “politicile culturale”. Pe prima o considerăm ca fiind domeniul administrației publice și al elaborării de politici care guvernează și reglementează activitățile legate în mod specific de spectrul a ceea ce este considerat în mod convențional drept practici artistice. Politicile culturale, pe de altă parte, se referă la chestiuni privind semnificațiile și normele sociale mai fundamentale care stau la baza procedurilor și alegerilor politice. Prin urmare, în domeniul politicii culturale se definesc și se luptă pentru valorile fundamentale. Dar, bineînțeles, trebuie să recunoaștem suprapunerea considerabilă care poate exista, de fapt, între politica și dimensiunile politice).

Politicile culturale sunt create în conformitate cu anumite modele. “Există mai multe abordări în tipologia modelelor: în legătură cu faptul că implementarea politicii culturale depinde de sprijinul public sau de condițiile de piață; în legătură cu faptul că în spatele autorităților juridice, financiare și politice necesare pentru implementarea politicii culturale se află un organism public sau para-public și, prin urmare, modelul poate fi public sau para-public; în legătură cu caracteristicile politicii culturale, astfel încât modelul poate fi, de exemplu, liberal sau de tranziție” (Đukić 2010:96-118). Astăzi, se spune, de obicei, că politicile culturale din America sunt mai orientate spre piață decât cele europene (Vukanović 2011).

Compararea diferitelor politici culturale între tendințele nu numai europene, ci și mondiale indică, așa cum subliniază Yudhishtir Raj Isar (2009), că acestea sunt adesea pragmatice, astfel încât neglijează de cele mai multe ori analiza teoretică și științifică a stării reale a culturii într-o societate⁴. Cunningham adaugă că există “un domeniu larg de procese publice implicate în formularea, implementarea și contestarea intervenției guvernamentale în activitatea culturală și în susținerea acesteia” (Cunningham 2004:14). Astfel, este clar că politicile culturale (europene) sunt ca niște organisme vii: își schimbă constant conținutul în funcție de circumstanțele politice ale unei anumite țări; dacă programele lor sunt pro-europene sau orientate spre național (sau mixte); ele depind de sectorul ONG-urilor, a căror independență relativă dă de obicei un impuls inovației; dar și de cetățeni și de inițiativele lor, cel mai adesea la nivel local, care aduc doza necesară de cultură populară în întregul tablou. O altă problemă legată de crearea politicilor culturale este faptul că cei care le creează și le pun în aplicare se schimbă cu ușurință (schimbarea guvernelor, miniștrilor), astfel încât este dificil să se vorbească despre o continuitate directă în punerea în aplicare a anumitor idei. De asemenea, există un echilibru constant între sprijinirea conținuturilor culturale profitabile și “non-profitabile”, ceea ce ajută la menținerea unui echilibru în ceea ce privește satisfacția cetățenilor față de politicile culturale, i.e. accesibilitatea la cultură⁵.

Când vine vorba de instituțiile care implementează politicile culturale, trebuie să avem în vedere că în istorie văd “instituțiile ca proceduri formale sau informale, rutine, norme și convenții în structura organizațională a politicii sau a economiei politice, unde instituționaliștii sociologici adaugă scripturi cognitive, șabloane morale și sisteme de simboluri care pot rezida la niveluri suprastatale sau supraorganizaționale” (Amenta, Ramsey 2009:5). Politicile culturale urmărite de diverse instituții – organizațiile sau asociațiile guvernamentale sau neguvernamentale pot pune în aplicare anumite aspecte ale politicii respective în funcție de

⁴ Isar se întreabă dacă nu cumva ideile prospere în construirea politicilor culturale nu sunt cumva o “luptă cu morile de vânt”? (Isar 2000).

⁵ Se întâmplă adesea ca teatrele să se bucure de sprijinul statului pentru producțiile lor, deoarece, dacă teatrele ar fi exclusiv orientate spre piață, cetățenii obișnuiți nu ar putea vizita teatrele din cauza prețurilor ridicate ale biletelor.

cât de mult sunt susținute financiar⁶ (prin fonduri publice sau private), și apoi în funcție de cât de eficiente sunt strategiile organizaționale. Politicile culturale ale instituțiilor private presupun, de obicei, susținerea unor proiecte profitabile⁷.

În prezent, politicile culturale se axează nu numai pe nevoile cetățenilor și pe anumite conținuturi culturale ca atare, ci și pe durabilitatea acestora sub aspect economic, i.e. în ce măsură anumite conținuturi culturale afectează financiar un anumit mediu, oferă locuri de muncă, atrag turiști, etc. Un bun exemplu al modului în care ICC au influențat politicile culturale sunt clusterelor creative, care la începutul mileniului au presupus cooperarea diferitelor formațiuni și asociații artistice, dar apoi s-au transformat în “cartiere culturale”, și, în cele din urmă, în “capitale ale culturii”⁸.

Să luăm acum în considerare aspectul educației care a fost subliniat la început, în modelul bulgar de politică culturală. Deși industriile culturale și creative sunt, de obicei, simplificate ca fiind “industrii de divertisment” activitățile lor bazându-se pe politicile culturale, astăzi nu mai este vorba doar de divertisment, ci și de activitățile care îl însoțesc. Este uimitor cât de puțină atenție este acordată eduvertismentului - educației prin divertisment în cadrul ICC, în condițiile în care experții din domeniul dezvoltării publicului recunosc din ce în ce mai mult nevoia publicului de practici participative, i.e., de modele de divertisment care oferă cunoștințe. Fie că este vorba de un concert, o excursie sau o expoziție - oamenii doresc din ce în ce mai mult ceva mai mult decât simpla distracție, respectiv vor să învețe ceva nou în timp ce se distrează, să aibă o experiență unică care să îi ducă la o nouă experiență, etc. Acesta este motivul pentru care înainte de concerte există uneori “introducere despre compozițiile din program”, muzicienii implică cu plăcere publicul să facă chiar el muzică⁹, iar artiștii vizuali permit

⁶ Trăsătura proeminentă în cadrul țărilor europene este reducerea consistentă a fondurilor pentru cultură în fiecare an.

⁷ În legislația sârbă, “sunt prevăzute beneficii fiscale doar pentru darurile (donațiile) *entităților juridice* care au fost înființate în scopul desfășurării de activități *profitabile* (firme, companii, cooperative sau alte entități juridice înființate în scopul obținerii de profit). Legea nu prevede niciun stimulent pentru *persoanele fizice* - contribuabili și *antreprenori* în scopuri de utilitate publică”. A se vedea: Dragan Golubović, *Vodič za korporativnu filantropiju ‘Dobro se dobrim vraća: kako darovati u opštekorisne svrhe* (<https://old.tragfondacija.org/pages/sr/javne-politike/poreske-olaksice.php>). Cadouri care oferă facilități fiscale pot fi acordate doar pentru proiecte din domeniul artei și altele similare, dar nu și pentru dezvoltarea democrației, bunăstarea animalelor, lupta împotriva corupției, etc. (Ibid).

⁸ Politicile culturale ale țărilor europene au recunoscut potențialul cultural în acest sens. Așa a fost creat titlul de Capitală Europeană a Culturii, care a fost acordat orașului Novi Sad în 2022.

⁹ Cel mai simplu exemplu al acestei practici participative este concertul de Anul Nou de la Viena, transmis în întreaga lume, în care celebrul *Marș Radetzky* este aplaudat de întregul public din Musikverein, ceea ce este pur și simplu de neimaginat în lumea muzicii clasice! Există, de asemenea, concerte în care publicul este implicat activ în realizarea muzicii - exemple de astfel de evenimente sunt frecvente la concertele de percuție.

contactul direct cu operele lor¹⁰. Nu este vorba doar de a învăța ceva la fața locului, ci de a urmări “ecoul” impresiei primite la un eveniment cultural care funcționează ca un fel de “dezvoltare durabilă” a unui anumit stimulente cultural. Prin urmare, se pare că educația devine din ce în ce mai importantă în cadrul politicilor culturale și al implementării acestora în cadrul ICC.

Colaborări intersectoriale

ICC au un rol major în cea de-a patra revoluție industrială și a internetului care a condus la transformarea digitală a societății moderne (cunoscută sub denumirea de Industria 4.0). Această conotație este și mai importantă în contextul economiei experienței, în care bunurile și serviciile sunt evaluate în funcție de experiențele pe care le creează pentru clienți (Pine și Gilmore, 1998). Lanțul de creare a valorii în ICC definește în mare măsură procesul de monetizare a rezultatelor activităților creative umane și de transformare a acestora în produse comercializabile, al căror consum depinde în mare măsură de implicarea și interpretarea clienților (i.e. experiențele create).

Complexitatea ICC face ca definirea acestora să fie o provocare, în special atunci când se definesc procesele tipice din industrie, echipele tipice sau obiectivele tipice ale rezultatelor. De aceea, este extrem de important să se înțeleagă ramura particulară a industriilor creative în care se dorește implicarea, pentru a putea dezvolta cu succes și latura comercială a efortului.

ICC oferă platforme în care artiștii își pun în aplicare ideile creative, adesea în combinație cu alți creatori, pentru a realiza un produs cultural sau un serviciu cu valoare adăugată pentru consumator/client, ceea ce înseamnă că producția creativă trebuie să fie însoțită de simțul comercial, de integrarea cu alte sectoare (de exemplu HoReCa), de o bună organizare și de o rețea adecvată.

Industria se diversifică și se dezvoltă în paralel cu provocările noi pentru a răspunde nevoilor și dorințelor din ce în ce mai fragmentate ale oamenilor moderni pentru forme individuale de comunicare, relaxare și recreere, empatie cu natura, pentru consumarea valorilor și patrimoniului cultural, explorarea de noi culturi și teritorii și așa mai departe. Organizațiile cu competențe diferite se bazează din ce în ce mai mult pe serviciile și cooperarea cu companiile creative pentru a-și îmbunătăți produsele și serviciile și a dobândi o nouă abordare față de clienții și partenerii lor. De aici rezultă interconectarea ICC cu sectoarele comunicațiilor, călătoriilor și turismului, educației, cercetării și așa mai departe.

Industria creative nu sunt doar inovatoare în sine, ci reprezintă o forță motrice importantă pentru inovațiile din industriile necreative. Sprijinul acordat pentru includerea întreprinderilor din sectorul creativ în proiecte experimentale conduce frecvent la alte inovații. Acest lucru se

¹⁰ În 2019, la Novi Sad a fost deschisă expoziția *De la zgomot la sunet* a artistului Nikola Macura. Acesta a prezentat instrumente muzicale realizate din deșeuri militare și arme nefolosite pe care le-a găsit la gunoi. Publicul a avut ocazia să cânte la exponate, care includeau diferite instrumente de percuție, instrumente cu coarde, etc.

datorează faptului că furnizorii de servicii creative tind să ajute companiile să dezvolte produse și servicii mai orientate către piață și către clienți.

Principalele caracteristici ale ICC care le fac indispensabile pentru dezvoltarea societăților moderne se referă la următoarele:

- Se bazează pe artă și pe cultură și nu pe utilitate
- Se bazează pe creativitate, creație și co-creație – ceea ce le face foarte rezistente la automatizare, iar locurile de muncă existente în aceste industrii sunt susceptibile să prevaleze în paralel cu automatizarea celorlalte domenii ale vieții;
- Apar sub forma unor parteneriate ad-hoc între creatori individuali – ceea ce face ca parteneriatul creativ să fie versatil și foarte productiv în ceea ce privește ideile și operele noi, dar și foarte vulnerabil din punct de vedere organizațional și economic, deoarece predomină munca bazată pe proiecte;
- Generează soluții noi /inovații în alte sectoare ale economiei;
- Se bazează pe crearea de rețele și grupuri și pe diseminare;
- Promovează coeziunea și incluziunea socială, bazându-se pe valori, atitudini, cunoștințe, convingeri și alte elemente comune;
- Creează experiențe și valoare personală și senzații individuale pentru fiecare consumator;
- Permeabilizează toate celelalte sectoare ale economiei – cu și fără digitalizare;
- Sunt cel mai direct legate de turism (deoarece generează adesea nucleul produselor turistice), recreere și educație, însă, odată cu progresul VR și AR și al internetului, se întrepătrund peste tot;
- Se așteaptă să genereze soluții la provocările globale, regionale și locale cu care se confruntă societățile moderne.

3. Referințe

4. Amenta, Edwin, Ramsey, Kelly. (2010). "Institutional Theory" in ed. Leicht, Kevin T, Jenkins, Craig. *Handbook of Politics - State and Society in Global Perspective*.
5. Cunningham, Stuart (2003). "Cultural Studies from the Viewpoint of Cultural Policy", ed. Lewis, J. and Miller, T.: *Critical Cultural Policy Studies. A Reader*, Oxford: Blackwell.
6. Duelund, Peter (2011). "The impact of the new nationalism and identity politics on cultural policy-making in Europe and beyond" (CultureWatchEurope Think Piece). (http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/CWE/CWE_Duelund_EN.pdf)
7. Robins, Kevin. (2016). *Cultural Policies and Cultural Politics in Twenty First Century*. In *Cultural Interventions*. Ed.: Kevin Robins and Burcu Yasemin Şeyben. Istanbul: Istanbul Bigi University Press. https://www.researchgate.net/publication/298061042_Cultural_Policy_and_Cultural_Politics_in_the_Twenty-First_Century
8. Isar, Yudhishtir Raj. (2009). "Cultural Policy": Toward a Global Survey. *Cultur Unbound Journal of Current Cultural Research*. https://www.researchgate.net/publication/45183050_Cultural_Policy_Towards_a_Global_Survey
9. Đukić, V. (2010). *Država i kultura*. Studije savremene kulturne politike, Institut za pozorište, film, radio i televiziju. Beograd: Fakultet dramskih umetnosti
10. Vukanović, Maša. (2011). *Pogled na kulturu. Zakoni i prakse pet država članica Evropske unije*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka. https://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2015/01/zakoni_prakse.pdf